

Utvärderingsrapport

Forskning och utveckling i Sörmland (FoUis) har haft i uppdrag av Samordningsförbundet RAR Sörmland att utvärdera samverkansprojektet "*Jämställdhet och vård i egen regi*".

Insatsens bakgrund och genomförande

Regionen och kommunen har ett gemensamt ansvar för att erbjuda stöd och behandling till personer med missbruk eller beroende. Män och kvinnor drabbas av beroendeproblematik av olika orsaker, vilket gör att män och kvinnor kan behöva olika former av insatser. Gruppen kvinnor i beroende har ofta en komplex problematik. För kvinnor med barn finns problematik som kan ha koppling till föräldrarollen, tex. rädsla att förlora barnen. Även andra risker som våld, prostitution, utsatthet, hemlöshet och funktionssvårigheter kan bidra till den komplexa problematiken för dessa kvinnor.

Mot denna bakgrund initierades projektet "*Jämställdhet och vård i egen regi*", vilket skedde i samverkan mellan Socialförvaltningen, Vård- och omsorgsförvaltningen i Eskilstuna kommun samt Beroendecentrum vid Region Sörmland. Projektet har jobbat för att jämställdheten för kvinnor med beroende av alkohol och/eller narkotika ska öka och anpassas utefter kvinnornas behov och önskemål.

Projektet hade två målgrupper; kvinnor med beroende av alkohol och/eller narkotika, samt medarbetare inom beroendevården. För kvinnorna med beroende var kravet att de skulle vara över 18 år och att de hade aktivt eller tidigare substansberoende. Kvinnor med pågående svårt missbruk och pågående svår psykisk sjukdom exkluderades. Projektet använde sig av tjänstedesign (TJD) som metod. Totalt deltog 11 kvinnor med beroende i TJD processen, vilken pågick under april till och med december år 2021, och bestod av 5–6 fysiska enskilda träffar med varje kvinna och digital kontakt via SMS. Kvinnorna rekryterades ifrån Beroendecentrum, Beroendemottagningen Vägen, utredningsenhet för vuxna och genom projektledare.

Projektet skulle ha inletts i oktober 2020, men pga. att projektledaren (PL) var sjukskriven försköts projektstarten till december. Det fanns en del förväntningar på projektet, både från enskilda medarbetare, verksamheterna och från kvinnorna i beroende. Man såg fram emot att få lyfta fram denna målgrupp, involvera dem med hjälp av TJD, för att försöka anpassa beroendevården efter kvinnor. Projektet avslutades enligt plan sista december år 2021.

Insatsens syfte

Syftet med insatsen var att stärka samverkan mellan representanter från alla huvudmän, för att kunna erbjuda en mer jämställd vård för målgruppen kvinnor med beroende av alkohol och/eller narkotika. Vidare skulle projektet kartlägga vilka behov som målgruppen har och utifrån detta utveckla nya och/eller förändrade behovsdrivna tjänster, bl.a. genom att använda tjänstedesign, där kvinnornas behov tillgodoses oberoende av verksamhetens profession och huvudmän.

Insatsens mål

Det övergripande målet med insatsen var att ha skapat ökade möjligheter för en mer jämställd vård för kvinnor med beroendeproblematik (av alkohol och/eller narkotika), genom att: (1) ha stärkt samverkan mellan involverade huvudmän, (2) ha arbetat fram förslag på hur jämställdheten i vården kan öka (kartläggningen) och (3) ha påbörjat arbetet med att utveckla nya/förändrade behovsdrivna tjänster. Insatsen har 12 specifika delmål, vilka beskrivs i ruta 1 (se även tabell 1).

1. Att insatsen har medfört att den tvärprofessionella samverkan över verksamhetsgränserna har stärkts.
2. Att kunskapen om målgruppen ökar i våra verksamheter genom att vi sprider den kunskap som projektet genererar i berörda verksamheter inom Eskilstuna kommun och Region Sörmland.

Genom kartläggning av målgruppen och genom att använda metoden tjänstedesign har vi vid projektets slut fått ökade kunskaper om:

3. Hur bemötandet av kvinnor med beroende av alkohol och/eller narkotika när de besöker beroendevården eller är i kontakt med medarbetare från beroendevården, kan vidareutvecklas?
4. På vilket sätt vill målgruppen kvinnor ta kontakt med beroendevården för att söka vård?
5. Vilka önskemål och behov av tjänster inom beroendevården som målgruppen uttrycker eller har behov av utifrån att de är kvinnor?
6. Vad i beroendevårdens tjänster behöver anpassas för att jämställdheten i vården ska öka för kvinnorna i målgruppen?
7. Arbetet med att skapa prototyper av nya och/eller förändrade behovsdrivna tjänster är påbörjat.
8. Arbetet med att testa prototyper av nya och/eller förändrade behovsdrivna tjänster är påbörjat.
9. Att 20 deltagare från målgruppen rekryteras, varav 75% (15) av dessa har deltagit i hela tjänstedesignprocessen.
10. Att minst 75% av deltagarna i målgruppen kvinnor som deltagit i hela tjänstedesignprocessen, upplever ökade möjligheter att påverka vården för målgruppen.
11. Att 9 personer med olika funktioner från alla huvudmän rekryteras för att delta i projektgruppen.
12. Att undersöka projektmedlemmarnas åsikter om hur det

Ruta 1: Insatsens delmål.

Utvärderingens syfte och genomförande

Syftet med följande utvärdering har varit att samt kontinuerligt göra uppföljning för att säkerställa att insatsen genomförts enligt plan. Vidare har utvärderingen inneburit att säkerställa att relevant och överenskommen dokumentation tillhandahållits, för att slutgiltigt kunna fastställa huruvida insatsen har nått uppsatta mål.

Konkret har utvärderingen inneburit att utvärderaren har fört dialog med kontaktpersoner för insatsen sedan december 2020 fram till efter insatsens slut i februari 2022. Inledningsvis fördes samtal med både PL och insatsägare, vilket relativt snart övergick till dialog med endast PL. Till att börja med var utvärderaren behjälplig i arbetet med att revidera och förtydliga syfte, mål och delmål. Vidare har utvärderaren kontinuerligt följt insatsen, samt i dialog med PL säkerställt att insatsen genomförts enligt plan samt att relevant dokumentation kunde möjliggöra en summativ utvärdering av insatsens genomförande och målpuppfyllelse.

Utvärderingens frågeställningar, underlag och bedömningar

Tabell 1: Beskrivning av utvärderingens frågeställningar, dokumentation samt utvärderingens bedömning.

1. Har den tvärprofessionella samverkan stärkts?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
<p>- Dokumentation avseende:</p> <p>1. projektgruppen</p> <p>2. berörda verksamheter (enkät; före och eftermätning).</p> <p>-Båda underlagen ger information om: självskattad kunskap om målgruppen (fråga 1), upplevd samverkan (fråga 2) och samsyn (fråga 3) med projektparterna</p>	<p>-Antal insamlade svar projektgruppen före: 4/9 (44%) och efter 0/0 (0%).</p> <p>-Antal insamlade svar för berörda verksamheter före: 36/72 (50%) och efter: 30/72 (42%)</p> <p>-Underlaget samlades in juni 2021 och december 2021.</p>	<p><u>Projektgruppen</u>: kan inte bedöma om samverkan har stärkts i projektgruppen pga. saknat och för litet underlag.</p> <p><u>Verksamheter</u>: Då marginell skillnad i medelvärde ses mellan mätningarna kan man inte dra någon slutsats om samverkan har stärkts i verksamheterna utifrån dessa mätningar. Pga. kort projekttid ansågs det från början vara svårt att bedöma detta.</p>
2. Har kunskapen om målgruppen ökat i verksamheterna?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
-Som ovan.	-Som ovan.	<p><u>Projektgruppen</u>: kan inte bedöma om kunskapen i projektgruppen har ökat pga. saknat och för litet underlag.</p> <p><u>Verksamheter</u>: Då marginell skillnad i medelvärde mellan de två mätningarna kan ses, kan man inte dra någon slutsats om kunskapen har ökat i verksamheterna utifrån denna mätning vid givna tillfällen.</p> <p>Pga. kort projekttid ansågs det från början vara svårt att bedöma detta.</p>
3. Har det framkommit hur bemötandet kan vidareutvecklas?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
<p>-Dokumentationen avser kartläggning (intervjuer med kvinnorna i målgruppen genomfört av medlemmar i projektgruppen).</p> <p>-Underlaget ska bestå av en sammanställning av materialet. Intervjuerna genomfördes med en öppen fråga där kvinnorna fick berätta hur de önskade att vården skulle utvecklas.</p>	<p>-11 intervjuer med kvinnorna genomfördes under april-juni.</p> <p>-Sammanställning på gruppnivå levererades, redovisat för respektive utvärderingsfråga (fråga 3–6).</p>	<p>Då materialet innefattar en mängd förslag från kvinnorna i målgruppen hur de vill bli bemötta (olika situationer, som kvinna, som mamma, av sin behandlare) anses denna frågeställning vara besvarad.</p>
4. Har det framkommit hur målgruppen vill ta kontakt med beroendevården?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
-Som ovan.	-Som ovan.	<p>I materialet framkommer olika förslag för hur kvinnorna vill ta kontakt med beroendevården. Det finns även en viss åldersskillnad i förslagen.</p> <p>Frågeställningen anses vara besvarad.</p>
5. Har det framkommit vilka specifika önskemål och behov av tjänster som kvinnorna har?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning

-Som ovan.	-Som ovan.	Materialet består av omkring 16 specifika önskemål som kvinnorna har, vilka har presenterats och preciserats i punktform. Frågeställningen bedöms vara besvarad.
6. Finns underlag för på vilket sätt beroendevården kan anpassas för kvinnorna?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
-Som ovan.	-Som ovan.	Materialet består av formuleringar av situationer som kvinnorna har upplevt som problematiska. Dock saknas formulering i texten för <u>hur</u> vården skulle kunna anpassas till dessa situationer. Detta skulle kunna utformas i punktform, tex: <ul style="list-style-type: none"> Att införa som rutin att alltid fråga kvinnan om hon vill ha en kvinnlig eller manlig behandlare Frågeställningen anses vara besvarad då både punkt 5 och 6 anger olika förslag till anpassning för kvinnor.
7. Har arbetet med att skapa prototyper av nya/förändrade behovsdrivna tjänster påbörjats?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
-Dokumentation avseende antal prototyper	-Genomfördes under augusti – december -Rapporterades muntligen/skriftligen av PL	Då tre prototyper / övergripande förslag har tagits fram anses frågeställningen vara besvarad.
8. Har arbetet med att testa prototyper av nya/förändrade behovsdrivna tjänster påbörjats?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
- Dokumentation avseende antal prototyper som hann testas under projektiden	- Muntlig rapportering från PL: Pga. att prototyperna / övergripande förslagen var så omfattande (och tidskrävande), fanns varken tid eller möjlighet att börja testa under projektiden.	Pga. ingen testning av prototyp har genomförts har denna frågeställning ej uppnåtts.
9. Har 20 deltagare (kvinnor med beroende) rekryterats? Deltog 75% av dessa i hela TJD processen?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
-Underlaget avser dialog om antal rekryterade deltagare, bortfall samt antal som deltog i hela processen.	-Rekrytering av deltagare skedde från 210414–210825 - Vid rekryterings fasens slut inleddes TJD-processen, då fanns 11 kvinnor i projektet. Samtliga deltog i hela TJD-processen. Bortfall: 0%	Frågeställningen bedöms vara delvis uppnådd . Motivering är att 20 deltagare inte har rekryterats, men däremot har mer än 75% (100%) av de som rekryterats deltagit i hela TJD-processen.
10. Har minst 75% av deltagarna i målgruppen kvinnor som deltagit i hela TJD processen, upplevt ökade möjligheter att påverka vården för målgruppen?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
-Underlaget avser frågan: Hur kvinnorna upplever möjligheten att vara med och	- Föremätning var genomförd 2021-08-25	Pga. saknat underlag går frågeställningen ej att bedöma.

påverka (skattning 1–6, minst 75% ska skatta minst 4). Före och eftermätning.	- Eftermätning skulle genomföras vid projektslut, men genomfördes ej pga. kvinnorna ej gick att få tag på.	
11. Har 9 personer (medarbetare) rekryteras till projektgruppen?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
- Underlaget omfattar antal medlemmar i projektgruppen vid insatsens början respektive slut, samt ev. bortfall.	-Enligt projektplanen hade 9 deltagare rekryterats vid insatsens början. -Två personer föll bort under insatsens gång pga. hög arbetsbelastning, och en föll bort i slutskedet av projektet. -Vid insatsens slut fanns 6 deltagare i projektgruppen	Då 9 deltagare rekryterades till insatsens början, och då bortfallet (3) får anses vara normalt (speciellt under pandemi), så bedöms frågeställningen vara uppnådd.
12. Har projektmedlemmarnas åsikter om hur det fungerade att använda tjänstedesign som metod inom beroendevården, undersökts?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
- underlaget omfattar samtal som PL haft med projektgruppen om metoden TJD.	- skriftlig sammanställning levererad december 2021.	Då underlaget omfattar projektgruppens åsikter om fördelar, nackdelar, utmaningar och lärdomar om hur det var att använda metoden TJD i projektet, anses frågeställningen besvarad.
13. Har projektet genomförts enligt plan?		
Efterfrågat underlag	Faktiskt underlag	Utvärderingens bedömning
-Dokumentation avseende projektplan, muntlig och skriftlig dialog med PL, samt via fokusgrupp med projektgruppen efter projektets slut.	-Fokusgrupp genomfördes januari 2022 (tre deltagare), med frågor om: förväntningar, genomförandet, avvikelser och viktigaste lärdomar. -Ingen avvikelserapportering har skett	Fokusgruppen: Fungerade bra: ledning, samverkan region och kommun, TJD rätt och bra metod. Anser att de genomfört vad som åsyftades: lade mest tid på kartläggningen, samverkan har ökat i projektgruppen och förslag till prototyper finns. Funkade mindre bra: Covid, avhopp i projektgruppen, hade velat involvera fler kvinnor. Med undantag för något försenad projektstart och vissa något försenade leveranser av material, tyder både skriftlig och muntlig dokumentation på att projektet har genomförts i enlighet med uppsatt plan. Frågeställningen anses besvarad.
Reflektioner gällande projektet/resultaten:	Övriga kommentarer:	Lärdomar och förslag för framtiden:
-Dokumentation levererades enligt ök. dock blev viss leverans försenad pga datainsamling drog ut på tiden (TJD processen). Detta anses ej ha påverkat resultatet av utvärderingen.	-Fokusgrupp (punkt 13) fick skjutas fram, vilket resulterade i att utvärderingsrapporten blev försenad. - Trots att projektgruppen ansåg att metoden TJD krävde en del tid i anspråk, ansåg man att metoden har många	-Projektet anses ha haft många mål/delmål och aktiviteter i förhållande till projekttiden. Lärdom: anpassa mål och aktiviteter i projektet mer efter beviljad projekttid, alternativt bevilja längre projekttid. -Projektet anses ha två huvudfokus. Lärdom: välja huvudfokus, dvs ha fokus

<p>-Ett par av delmålen bedömdes redan innan utvärderingen som svåra att utvärdera (1&2). -Imponerande att projektet genomfördes enligt plan under den korta projektiden</p>	<p>fördelar och att metoden legitimerar målgruppens behov och önskemål på ett bra sätt. -spridning av resultaten i verksamheterna fortgår även efter projektets slut. Vissa förslag har redan börjat att användas i verksamheter. -Positivt och bra samarbete med PL</p>	<p>på antingen att anpassa beroendevården till kvinnor eller stärkt samverkan. Mer fokus ger färre mål, och färre och mer fokuserade frågeställningar för utvärdering.</p>
--	--	--

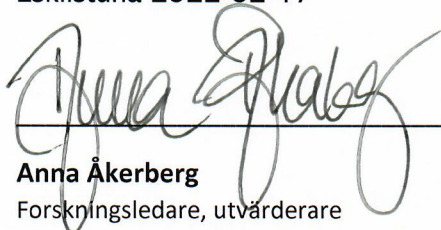
Utvärderingens utlåtande

Sammanfattningsvis bedöms att insatsen *Jämlig vård i egen regi* med god marginal har genomförts i enlighet med de avsikter och uppsatta ramar som projektet beviljades finansiering för. Övergripande bedöms att de målen som berör hur beroendevården kan anpassas till kvinnor (frågest. 3–7) vara uppnådda. Däremot har svårigheter funnits att nå upp till mål alternativt kunna bedöma huruvida mål har uppnåtts, gällande om samverkan har stärkts mellan projektparter (1) och om kunskapen har ökat i verksamheterna (2). Dessa mål bedömdes från början som svåra att mäta pga. den korta projektiden. Genom projektets genomförande är det dock fullt möjligt att samverkan har stärkts mellan projektparterna, exempelvis inom projektgruppen, och att kunskapen till viss del har ökat, men att detta inte var synligt eller mätbart i denna utvärdering.

En projektgrupp rekryterades framgångsrikt med nio projektmedlemmar från medverkande parter (11). Däremot uppnåddes målet inte till fullo gällande deltagande kvinnor i målgruppen (9). Detta mål är lite oklart, då både ansökan och projektplanen uppgav 15–20 kvinnor och utvärderingen 20 kvinnor. Även fast projektgruppen ansåg att måttnad uppnåddes, så finns möjligheten att än fler nyanser på förslagen hade uppkommit om fler kvinnor hade rekryterats. Antalet medverkande kvinnor bör sättas i relation till totalpopulationen kvinnor med missbruk eller beroende i Eskilstuna. TJD processen resulterade i att totalt tre förslag till prototyper togs fram (7), men dessa hann inte testas (8), vilket egentligen inte var realistiskt med tanke på den korta projektiden. Imponerande att det inte blev något bortfall under TJD processen med tanke på den sårbara och förmodligen icke homogena målgruppen.

Med tanke på insatsens relativt korta projektid, och trots att samtliga mål inte uppnåtts till fullo, har projektet lyckats nå upp till de resultat som anses möjliga under den relativt korta projektiden. Insatsen har med hjälp av metoden TJD, som av projektgruppen upplevdes som en ändamålsenlig metod, genererat förslag som anses kunna ge förutsättningar för att kunna anpassa beroendevården till kvinnor i beroende.

Eskilstuna 2022-02-17

Anna Åkerberg

Forskningsledare, utvärderare

FoU i Sörmland, anna.akerberg@fou.sormland.se